

Geçmişle Yüzleşme ve Geleceğe Dair Beklentiler

Figan Kepenek

Yas Evimizde:
Kürdistan'da Kayıp, Hafıza
ve Kolektif Ruhsallık

Dilan Dirayet Taşdemir

Geçmişle Yüzleşmek,
Geleceği Birlikte Kurmak

Esra Çiftçi

Barışın Dili, Kimin Sesi?

Ruşen Seydaoğlu

Entelektüelin İşlevi ve
Eleştirel Yaklaşımın İmkânı

Şükran Demir

Barış Konuşulurken Kürtler
Ana Dilinden Vazgeçer mi?

Jin Dergi Ekibi

Barış Cezaevlerinden, Dilden
ve Kimlikten Başlar
Barış Annesi Zeynep Calıhan
ile Röportaj

İÇİNDEKİLER

1

Yas Evimizde: Kürdistan'da Kayıp, Hafıza ve Kolektif Ruhsallık

Figana Kepenek

7

Geçmişle Yüzleşmek, Geleceği Birlikte Kurmak

Dilan Dirayet Taşdemir

10

Barışın Dili, Kimin Sesi?

Esra Çiftçi

15

Entelektüelin İşlevi ve Eleştirel Yaklaşımın İmkânı[i]

Ruşen Seydaoğlu

20

Barış Konuşulurken Kürtler Ana Dilinden Vazgeçer mi?

Şükran Demir

25

Barış Cezaevlerinden, Dilden ve Kimlikten Başlar- Barış Annesi

Jin Dergi Ekibi (Röportaj)

Yas Evimizde: Kürdistan’da Kayıp, Hafıza ve Kolektif Ruhsallık

Figan Kepenek-30 Ağustos 2026

Güvenlik dilinin bir kategoriye indirgediği insan, taziye mekânında yeniden adıyla çağrılır. Fotoğraflı asılır; annesi çocukluğunu, kardeşi birlikte geçirdikleri yılları, yoldaşları mücadelesini, inandığı değerleri, göze aldığı bedelleri ve geride bıraktığı politik mirası anlatır. Bir operasyon bilançosunda sayıya indirgenen yaşam, burada yeniden kendi adıyla, yüzüyle, iradesiyle ve seçtiği mücadeleyle belirir. Taziye böylece egemenin anonimleştirdiği yaşamı, adı ve politik iradesiyle yeniden tarihe kaydeder

Yas, psikoloji literatüründe uzun süre kaybın ardından başlayan bireysel bir ruhsal süreç olarak ele alındı. Oysa insan yalnızca birini kaybetmez; kaybın ne anlama geldiğini belirleyen toplumsal dünyanın içinde yas tutar. Ölümün nasıl adlandırıldığı, kimin kayıp sayıldığı, hangi acının tanındığı ve geride kalanların hangi sözlerle yas tutabileceği, ruhsal sürecin kendisini biçimlendirir. Bu nedenle yas hiçbir zaman bütünüyle özel bir alan değildir.

Egemen yalnızca yaşam üzerinde değil, ölümün anlamı üzerinde de söz kurar. Kimin “kurban”, kimin “şehit”, kimin “terörist”, kimin yalnızca bir sayı olarak anılacağına ilişkin dil; hangi hayatın değerli, hangi ölümün kayıp, hangi acının meşru kabul edileceğine dair bir hiyerarşi üretir. Judith Butler’ın “yası tutulabilir hayatlar” tartışmasının politik ağırlığı tam da buradadır: Her ölüm biyolojik olarak aynı kesinliği taşısa da her hayat toplumsal olarak aynı ölçüde kayıp sayılmaz.

Bu tartışmayı bugün yeniden düşünmeye zorlayan somut bir tarihsel anın içindeyiz. Son günlerde farklı tarihlerde şehit düşmüş çok sayıda gerillanın isimleri toplu biçimde açıklandı. Yıllardır haber bekleyen aileler çocuklarının, kardeşlerinin, yakınlarının ölümünü bu açıklamalarla kesin olarak öğrendi. Ardından Kürdistan'ın birçok kentinde taziyeler kuruldu; her yerde binlerce insan ailelerin yasına ortak oldu. Farklı yıllarda gerçekleşmiş ölümler, isimlerin ve fotoğrafların peş peşe açıklanmasıyla bugünün içinde ortak bir yas zamanında buluştu.

Asıl soru şudur: Yıllar önce gerçekleşmiş bir ölüm bugün nasıl binlerce insanın ortak yasına dönüşebiliyor?

Bunun cevabı yalnızca politik aidiyette aranamaz. Kürdistan'ın uzun çatışma tarihi boyunca ölüm, kayıp ve yas; bireysel ruhsallık ile kolektif kimlik, aile hafızası ile politik hafıza arasında güçlü bağlar kurdu. Haber alamama, cenazeye ulaşamama, mezarsızlık, taziye ve cenaze ritüellerine yönelik müdahaleler, uzun bekleyişler ve ölünün güvenlik terminolojisi içinde anonimleştirilmesi, yasin kendisini de politik bir alana dönüştürdü. Burada mesele bir insanın ölümünün ötesinde, onun kim olduğuna, nasıl hatırlanacağına ve hangi tarihin parçası sayılacağına kimin karar vereceğidir.

Bu nedenle Kürdistan'da yas tutmak, kimi zaman ölümün anlamını egemenin elinden geri almaktır.

Güvenlik dilinin bir kategoriye indirgediği insan, taziye mekânında yeniden adıyla çağrılır. Fotoğrafi asılır; annesi çocukluğunu, kardeşi birlikte geçirdikleri yılları, yoldaşları mücadelesini, inandığı değerleri, göze aldığı bedelleri ve geride bıraktığı politik mirası anlatır. Bir operasyon bilançosunda sayıya indirgenen yaşam, burada yeniden kendi adıyla, yüzüyle, iradesiyle ve seçtiği mücadeleyle belirir. Taziye böylece egemenin anonimleştirdiği yaşamı, adı ve politik iradesiyle yeniden tarihe kaydeder.

Fakat Kürdistan'daki yası yalnızca baskılanmış ya da politik olarak tanınması engellenmiş bir yas olarak okumak da yetersizdir. Kürdistan'ın kendi içindeki sınıfsal, kuşaksal, inançsal, coğrafi ve cinsiyetlendirilmiş farklılıkları silmeden, uzun çatışma tarihinin ortaklaştırdığı belirli yas repertuarlarından söz etmek mümkündür. Dolayısıyla değişmez ve homojen bir "Kürt yas kültürü"nden değil; tarihsel deneyim içinde oluşmuş, dönüşmüş ve farklı toplumsal kesimler tarafından farklı biçimlerde taşınmış bir yas alanından söz ediyoruz.

Bu kolektifliğin güçlü bir ruhsal işlevi vardır. Travmatik kayıp kişinin taşıma kapasitesini aşan bir duygulanım yaratabilir. Taziye acıyı ortadan kaldırmaz; fakat onun tek bir ruhsallığın içine kapanmasını engeller. İnsanlar yan yana oturur, sarılır, birlikte susar. Ağıt tek bir bedenden yükselir ama başkalarının bedensel mevcudiyeti içinde karşılık bulur. Burada yalnızca “acı paylaşımı”ndan değil, kolektif bir duygulanım düzenlemesinden söz etmek mümkündür. Topluluk, bir süreliğine kişinin tek başına taşıyamadığını onunla birlikte taşır.

Sosyolojik açıdan taziye, önceden var olan bir topluluğun yalnızca bir araya geldiği yer değil, kendisini yeniden ürettiği ritüel bir alandır. Kaybedileni hiç tanımayan birinin onun taziyesine gitmesi, biyolojik akrabalığın ötesinde sembolik bir ilişki yaratır. “Sizin kaybınız” ile “bizim kaybımız” arasındaki mesafe daralır; ailenin yası kendi sınırlarını aşarken kaybedilen, ortak bir tarih ve mücadeleyle birbirine bağlanmış Kürdistan’ın kaybı olarak sahiplenilir.

Kürdistan’daki yasin bir de sesi vardır. Ağıt, annenin ya da bir yakının ölünün ardından söylediği söz, yalnızca kederin dışavurumu değildir; aynı zamanda bir hafıza tekniğidir. Yazılı tarihin sustuğu, susturulduğu ya da başka bir yerden yazıldığı dönemlerde kaybedilenlerin kim olduğunu, nasıl yaşadığını ve geride ne bıraktığını sözlü hafıza taşımıştır.

Diyarbakır’daki taziyelerden birinde bir annenin çocuğunun fotoğrafına bakıp yüzünü okşar gibi fotoğrafını okşaması ve “kezeb” diye seslenmesi, yasin bu dilini uzun teorik açıklamalardan daha çıplak biçimde gösteriyor. Fotoğraf o anda geçmişe ait donmuş bir görüntü olmaktan çıkıyor; annenin dokunuşu ve sesiyle ilişkinin sürdürüldüğü bir yüzeye dönüşüyor. Kamusal alanda “gerilla”, politik hafızada “şehit” olarak anılan kişi, annenin “kezeb” deyişiyle başka bir ilişkinin içine geri geliyor: O aynı zamanda onun çocuğu.

Şehadet kişiyi kolektif tarihin içine yerleştirirken annenin sözü onu gündelik hayatın, sevginin ve bedensel hafızanın içine çağırıyor. Büyük politik anlatılar ölümün tarihsel anlamını kurabilir; fakat kaybın mahrem hakikatini bütünüyle içeremez. Belki “kezeb”in bu kadar güçlü duyulmasının nedeni de budur. Tek bir sözcük, ölünün etrafında kurulmuş bütün kamusal kategorilerin içinden geçerek onun indirgenemez tekilliğini geri getirir: Bu insanın bir çocukluğu, bir evi, bir sesi, ona başka türlü seslenen bir annesi vardı. Ölüm bir hayatı sona erdirebilir; ilişkiyi aynı anda ruhsallıktan silemez.

Bu hafızanın önemli taşıyıcılarından biri kadınlardır. Savaşın büyük tarihi çatışmaları, operasyonları ve ölüm sayılarını kaydederken anneler, eşler, kız kardeşler ve kız çocukları çoğu zaman insanın kendisini; evden son çıkışını, son telefon konuşmasını, çocukluğunu, sevdiği yemeği, fotoğrafını ve yıllarca saklanan eşyasını kaydetti.

Fakat bunu romantize etmemek gerekir. Kadınların hafızanın taşıyıcısı olması aynı zamanda yas emeğinin cinsiyetlendirilmiş dağılımıyla ilgilidir. Ölünün eşyalarını saklamak, aileyi ve taziyenin gündelik hayatını ayakta tutmak, kaybedilen kişinin hikâyesini canlı tutmak görünmeyen bir yas emeği üretir. Kadınların kolektif hafızadaki merkezi konumu bu nedenle hem politik bir güç hem de bakım ve yas emeğinin eşitsiz dağılımıyla birlikte düşünülmelidir.

Bazı aileler çocuklarının ya da yakınlarının yaşamını yıllar önce yitirdiğini bugün kesin olarak öğreniyor. Bu deneyimi yalnızca “ertelenmiş yas” olarak adlandırmak yeterli değildir. Pauline Boss’un “belirsiz kayıp” kavramı burada daha açıklayıcıdır. Kişinin yaşayıp yaşamadığını, nerede olduğunu ya da bir gün geri dönüp dönmeyeceğini kesin olarak bilmemek, yasin dayanacağı gerçekliği askıda bırakır. İnsan hem bilir hem bilmez; hem bekler hem beklemekten vazgeçmeye çalışır.

Yıllar sonra gelen ölüm haberi bu nedenle yalnızca geçmişte gerçekleşmiş bir ölümün bilgisini getirmez. Yıllarca ruhsal olarak korunmuş bir ihtimali de sona erdirir: Kapının bir gün açılabilceği, bir telefonun gelebileceği, bir yerden haber ulaşabileceği ihtimalini. Akıl çoktan başka bir sonuca varmış olsa bile ruhsallığın bir köşesinde yaşayan o “belki” ortadan kalkar. İnsan böyle durumlarda yalnızca yakınına değil, onun geri dönme ihtimalini de kaybeder.

Şehadet kavramının ruhsal ve politik ağırlığı da bu kayıp ve anlamlandırma ilişkisinin içinde düşünülmelidir. Kürt siyasal hafızasında şehadet yalnızca ölümün adı değildir; kaybı daha geniş bir tarihsel anlatıya yerleştiren, kuşakları birbirine bağlayan, hafıza, aidiyet, kimlik, sorumluluk ve politik devamlılık üreten güçlü bir sembolik kategoridir. Dayanılması güç bir kayıp böylece bütünüyle anlamsız bir yok oluş olarak kalmaz; uğruna mücadele edildiği düşünülen değerlerin ve kolektif tarihin içine yerleştirilir.

Fakat şehadet ile yas arasındaki ilişki tek yönlü değildir. Ölümü anlamlandıran anlatı yası mümkün kılabilceği gibi ölümün geri döndürülemezliğiyle karşılaşmayı da zorlaştırabilir. “Şehitler ölmez” politik hafızada devamlılığı ifade ederken ruhsallığın karşılaşması gereken başka bir hakikat vardır: Ölen insan geri gelmeyecektir.

Bir insan kolektif hafızada yaşamaya devam ederken onun fiziksel yokluğunun yası tutulabilir. Politik anlam ölümün gerçekliğini ortadan kaldırmaz; ölümün gerçekliği de o hayatın taşıdığı politik anlamı hükümsüz kılmaz. Asıl mesele, kayıp kolektif kimliğin kurucu unsurlarından birine dönüştüğünde daha karmaşıklaşır.

Kırk yılı aşan mücadele yalnızca politik talepler ve örgütlenmeler üretmedi; belirli özne biçimleri de yarattı. Direnmek, bedel ödemek, kayıp karşısında ayakta kalmak, arkadaşının bıraktığı yerden devam etmek ve sadakat göstermek zaman içinde politik bir etiğin parçalarına dönüştü. Bu tarih içinde kaybedilenlerle kurulan bağ da yalnızca geçmişe ait bir hatırlama biçimi olarak kalmadı; “biz” dediğimiz kolektif benliğin içine yerleşti. Bu nedenle ölümlerle kurulan ilişkinin değişmesi, kimi zaman kolektif kimliğin bir parçası değişiyormuş gibi yaşanabilir. Çünkü kaybedilenler yalnızca geride kalanlar değil; yaşayanların kim olduklarını ve neye bağlı olduklarını kuran hafızanın da parçasıdır.

Bu nedenle yeni dönemin sorusu yalnızca “Ölülerimizi nasıl hatırlayacağız?” değildir. Daha zor soru şudur: Ölümlerle kurduğumuz ilişki, yaşayanların kimliğini nasıl kuruyor?

Bu soru tam da mücadele biçiminin dönüşmesinin tartışıldığı tarihsel eşikte önem kazanıyor. Politik mücadele biçiminin değişmesi yalnızca araçların değişmesi değildir; uzun yıllar savaş koşullarında kurulmuş anlamların, aidiyetlerin, sadakatlerin ve özne biçimlerinin de yeniden kurulmasını gerektirir. Savaş yalnızca politik alanı değil, insanın zamanla, tehditle, fedakârlıkla, kayıpla ve hayatta kalmakla kurduğu ilişkiyi de örgütler. Bu nedenle barışın da bir yas çalışması vardır.

Silahlar susabilir; savaşın ruhsallıkta kurduğu zaman, tehdit, sadakat, kayıp ve hayatta kalma düzeni daha uzun süre yaşayabilir. Dağdan dönecek insanların, cezaevlerinden çıkacakların, çocuklarını kaybetmiş ailelerin, arkadaşlarının önemli bir bölümünü yitirmiş kuşakların ve politik kimliğini çatışma koşullarında kurmuş insanların yeni dönemde nasıl yaşayacağı bu nedenle sürecin tali değil, kurucu meselelerinden biridir.

Fakat kolektif yasin taşıdığı dayanışma gücü, onun yas tutan kişi üzerinde oluşturabileceği baskıyı görmezden getirmemelidir. Topluluk kaybı taşıyan kişiye güçlü bir dayanışma alanı sunarken, yasin nasıl yaşanması gerektiğine ilişkin normlar da üretebilir. Politik anlamlandırmanın yanında kırgınlık, öfke, suçluluk ya da yalnızca özlemek için de yer var mıdır?

Psikanalitik açıdan yasın ruhsal hakikati ambivaleanstır. Sevgi ile öfke, gurur ile kırgınlık, bağlılık ile “keşke” aynı kişide yan yana bulunabilir. Büyük politik anlatılar kişisel acının bütününü tüketemez. Dolayısıyla yasın özgürleşmesi yalnızca egemenin kimin yasının tutulabileceğine karar verememesi değildir; kolektifin de yas tutana ne hissetmesi gerektiğini bütünüyle belirlememesidir. Kolektif hafızanın gücü çelişkili duyguları susturmasında değil, onları taşıyabilecek kadar geniş olmasındadır.

Bugünkü taziyelerin önemli bir boyutu da kuşaklararası aktarımdır. Yirmi yaşındaki biri, kendisi doğmadan önce mücadeleye katılmış bir insanın fotoğrafının önünde durduğunda yalnızca geçmiş hakkında bilgi edinmez; bir duygulanım ve anlam dünyasının içine girer. Yas, gurur, aidiyet, mücadele etiği, korkular, idealler ve geçmiş kuşakların tamamlanmamış soruları birlikte aktarılabilir.

Ancak kuşaklararası aktarım ile geçmişin tekrarı aynı şey değildir. Yeni kuşaklara geçmişin bedellerini tekrarlama borcu değil, o bedelleri doğuran koşulları değiştirme sorumluluğu bırakılabilir. Belki son günlerdeki taziyelerin önümüze koyduğu en zor soru burada duruyor: Bir halk uzun süre kayıp karşısında birbirinin etrafında toplanarak “biz” olmuşsa, artık kaybetmeden de bu “biz”i nasıl sürdürecektir?

Kürdistan’ın uzun kayıp tarihinde birbirini ölümden yalnız bırakmayan güçlü bir kolektif kapasite oluştu. Şimdi bu kapasitenin önündeki en zor ruhsal ve politik görev, şehitlere bağlılığı yeni kayıplarla kanıtlanması gereken bir borç olmaktan çıkarıp yaşamın kuruluşuna taşımaktır: Kayıp vermemeye hazırlanmak.

Geçmişle Yüzleşmek, Geleceği Birlikte Kurmak

Dilan Dirayet Taşdemir-30 Ağustos 2026

İyileşme de zaten unutmak değildir. Her şeyi affetmek hiç değildir. Belki iyileşme, geçmişin bizi sürekli aynı yere geri götürmediği yeni ilişkiler kurabilmekle başlar

27 Şubat çağrısıyla birlikte Kürt meselesinde uzun yıllardan sonra yeni bir dönemin kapısı aralandı. Ağır bedeller ödeyen, barış ihtimalinin defalarca yarım kalmasına tanıklık eden bir toplum açısından silahların devreden çıkması, demokratik siyasetin alanının genişlemesi ve meselenin siyasal ve hukuki yollarla çözülmesi önemli bir imkân yaratıyor.

Önümüzde bu geçişin hukuki zeminini oluşturacak düzenlemeler ve ardından atılacak adımlar var. Fakat yeni bir dönemin eşiğindeyken belki de en çok şu soru üzerinde düşünmemiz gerekiyor: Çatışmanın sona ermesi, barışın kurulduğu anlamına gelir mi?

Silahlar susabilir, yasalar değişebilir, siyasetin önündeki engeller kaldırılabilir. Ama kırk yılı aşkın bir çatışmanın toplumda bıraktığı izler bir kararla ortadan kalkmıyor. Çünkü yaşadığımız şey silahlı çatışmanın çok ötesine geçti.

Faili meçhul cinayetler, gözaltında kaybedilenler, boşaltılan ve yakılan köyler, zorunlu göçler, cezaevleri, toplu mezarlar, Roboski... Çocuğunun mezarını bilmeden yaşlanan anneler, yıllardır yakınlarının kemiklerini arayan aileler var. Bunların hiçbiri kapanmış bir geçmişin içinde durmuyor. İnsanların hayatında, hafızasında yaşamaya devam ediyor.

Yeni dönemde geçmişle nasıl ilişki kuracağımız bu yüzden önem taşıyor. Sürekli geçmişin içinde yaşayarak bir gelecek kurmak mümkün değil. Ama yaşananların üzerini örterek

yeni bir başlangıç yapmak da mümkün değil. İhtiyacımız olan şey unutmak değil; yaşananları inkâr etmeden, onların ağırlığını gelecek kuşakların omuzlarına bırakmadan ilerleyebilmenin yollarını aramak.

Burada yüzleşmeyi kurulacak bir Hakikat Komisyonu'na sıkıştırmamak gerektiğini düşünüyorum. Elbette kayıpların akıbeti araştırılmalı. Arşivler açılmalı, toplu mezarlar bulunmalı, köy boşaltmaları kayıt altına alınmalı ve Roboski bütün yönleriyle aydınlatılmalı. Bunlar devletin sorumluluğundadır ve yeni bir siyasi döneme giriliyor olması bu sorumluluğu ortadan kaldırmaz. Ama mesele burada bitmiyor.

Bir komisyon kurulabilir, binlerce sayfalık raporlar hazırlanabilir, geçmişte ne yaşandığı bütün ayrıntılarıyla kayıt altına alınabilir. Bunlar yapılması gereken şeylerdir. Yine de bütün bunlar toplumun yaşananlarla gerçekten yüzleştiği anlamına gelmeyebilir.

Adorno, savaş sonrası Almanya'nın geçmişiyle ilişkisini tartışırken buna benzer bir sorunun peşindeydi. Geçmiş, hakkında konuşulup dosyası kapatılabilecek bir şey değildi; bugünün düşünme biçimlerinde, kurumlarında ve toplumsal ilişkilerinde yaşamaya devam ediyordu. Bizim açımızdan da mesele biraz burada düğümleniyor. Geçmişle yüzleşmek, yeni bir dönemin başlamasına karşı çıkmak değildir. Tersine, geçmişin geleceğimizi yönetmeye devam etmemesinin yollarını aramaktır.

Hakikati de bu nedenle yalnızca bir komisyonun ortaya çıkaracağı bilgi olarak düşünemeyiz. Bir toplum kendi geçmişi hakkında konuşabiliyor mu? Birbirinin yaşadıklarını duyabiliyor mu? Yıllarca yalnız bırakılmış bir acı, başkalarının da meselesi olabiliyor mu? Bana göre asıl mesele burada başlıyor.

Belki de soruyu değiştirmemiz gerekiyor. “Hakikat Komisyonu kurulacak mı?” sorusu elbette önemlidir. Ama bunun yanına başka bir soru koymalıyız: Bu dönemi toplumun kendi geçmişiyle karşılaşabileceği ve birlikte değişebileceği bir mücadele alanına nasıl dönüştürebiliriz?

Onarım meselesini de buradan düşünmek gerekiyor. Bunun ne anlama geleceğine yaşananların muhatapları adına başkaları karar veremez. Bazen bir insan yıllardır kendisinden saklanan gerçeği öğrenmek ister. Bir anne çocuğunun mezarının nerede olduğunu bilmek ister. Bir aile, başına gelenlerin artık inkâr edilmediğini görmek ister. Bunların her birinin anlamı farklıdır.

İyileşme de zaten unutmak değildir. Her şeyi affetmek hiç değildir. Belki iyileşme, geçmişin bizi sürekli aynı yere geri götürmediği yeni ilişkiler kurabilmekle başlar.

Bir kayıp yakınının yıllardır sorduğu soru artık yalnızca o ailenin değil toplumun sorusu olduğunda; Roboski, yalnızca orada yakınlarını kaybedenlerin değil ortak hafızanın bir parçası hâline geldiğinde; bir köyde insanlar yıllar sonra yaşadıklarını korkmadan konuşabildiğinde hakikat toplumsallaşmaya başlar. Yüzleşme de tam burada geçmiş hakkında bilgi toplamaktan çıkar ve gelecekte nasıl birlikte yaşayacağımızla ilgili bir mesele hâline gelir.

Kadınların deneyimi burada ayrı bir yerde duruyor. Çünkü kadınları yalnızca yaşananların mağdurları olarak anlatmak, bu kırk yılın önemli bir bölümünü eksik bırakır. Kadınlar kayıplar yaşadı, göç yollarına düştü, cezaevi kapılarında yıllar geçirdi. Ama aynı kadınlar hayatı yeniden kurdu, örgütlendi, kayıplarının peşinden gitti ve unutmaya karşı direndi.

Kayıplarının peşinden giden anneler bunun en güçlü örneklerinden biri. Yıllarca aynı soruları sordular. Çoğu zaman karşılarında cevap verecek kimse bulamadılar. Buna rağmen vazgeçemediler. Böylece kendi kayıplarının peşinden giderken, kişisel görünen bir soruyu kamusal bir hakikat talebine dönüştürdüler.

Bugünkü barış tartışmasının bu deneyimden öğreneceği çok şey var. Çünkü kadınların bu kırk yıl boyunca biriktirdiği deneyim, barışın ve hakikatin toplumsallaşması açısından güçlü bir imkân taşıyor. Kayıpların peşinden gitmekten cezaevi kapılarındaki dayanışmaya, göç koşullarında hayatı yeniden kurmaktan örgütlenmeye kadar kadınlar, en ağır dönemlerde bile toplumsal bağları ayakta tutan önemli aktörlerden biri oldu.

Bugün bu deneyimi barış mücadelesinin kurucu bir parçası hâline getirmek gerekiyor. Farklı şehirlerden, kuşaklardan ve deneyimlerden kadınların oluşturacağı izleme, hafıza ve dayanışma ağları, geçmişte yaşananları görünür kılmanın ötesinde, hakikatin toplumun ortak meselesine dönüşmesine katkı sunabilir.

27 Şubat çağrısının açtığı imkânı da buradan düşünmek gerekiyor. Hukuki ve siyasi adımlar yolu açabilir; fakat barışın kalıcılığı, toplumun bu sürecin öznesi hâline gelmesiyle mümkün olacaktır. Kadınların yıllar içinde biriktirdiği mücadele, hafıza ve dayanışma deneyimi, barışın toplumsallaşmasında önemli bir güç olabilir.

Barişın Dili, Kimin Sesi?

Esra Çiftçi-30 Ağustos 2026

Sırbistan’da devlet televizyonu RTS, Slobodan Miloseviç döneminde giderek devletin ve Sırp milliyetçi siyasetinin söylemini taşıyan başlıca araçlardan biri hâline geldi. Hırvatlar ve Boşnaklar hakkında kullanılan bazı ifadeler, geçmişteki savaşların ve etnik çatışmaların hafızasını yeniden canlandırıyordu. Burada medya, yalnızca savaşın haberini vermiyor; geçmişin düşmanlıklarını bugünün siyasal gerçekliği içinde yeniden ürettiyordu

Bir savaşın ilk kurbanlarından birinin hakikat olduğu söylenir. Ancak savaş yalnızca silahlarla başlamaz ve yalnızca silahların susmasıyla da sona ermez. Savaş, çoğu zaman önce kelimelerin içine yerleşir.

İnsanlar birbirinden “biz” ve “onlar” diye ayrılır. Bir halk tehdit olarak tarif edilir. Başka bir halkın acısı sıradanlaştırılır. Ölüm, “zafer”in yıkım, “güvenlik”in şiddet ise “zorunluluk”un diliyle anlatılmaya başlanır.

Medya tam da burada yalnızca yaşananları aktaran bir alan olmaktan çıkar. Çünkü kullanılan her kelime, kimin insan olarak görüldüğüne, kimin acısının duyulmaya değer bulunduğu ve kimin sesinin baştan itibaren susturulduğuna dair bir tercih içerir.

Bir Topluluğu Öldürmeden Önce Onu Düşmana Dönüştürmek

1994 Ruanda soykırımı, kelimelerin yalnızca bir anlatım aracı olmadığını, belirli koşullarda doğrudan şiddetin parçası hâline gelebildiğini gösteren en ağır tarihsel örneklerden biri.

Ruanda’da Tutsilere yönelik nefret söylemi yalnızca sokakta ya da siyasi kürsülerde üretilmedi. Radyo ve yazılı basın etnik kimlikler üzerinden kurulan düşmanlığın yayılmasında etkili araçlardan biri hâline geldi. Özellikle RTLM adlı radyo ile Kangura gazetesi, Tutsileri hedef alan propaganda ve insanlıktan çıkarıcı söylemleri dolaşıma soktu.

Bu örnek, medyanın yalnızca çatışmayı aktaran değil, belirli koşullarda düşmanlaştırmayı üreten ve şiddetin toplumsal zeminini hazırlayan bir aktöre dönüşebileceğini gösterdi.

Milliyetçiliğin Ekrandan Kurduğu Savaş

Sırbistan’da devlet televizyonu RTS, Slobodan Miloseviç döneminde giderek devletin ve Sırp milliyetçi siyasetinin söylemini taşıyan başlıca araçlardan biri hâline geldi. Hırvatlar ve Boşnaklar hakkında kullanılan bazı ifadeler, geçmişteki savaşların ve etnik çatışmaların hafızasını yeniden canlandırıyordu. Burada medya, yalnızca savaşın haberini vermiyor; geçmişin düşmanlıklarını bugünün siyasal gerçekliği içinde yeniden ürettiyordu.

Savaşın Hikayesinde Kadınlar Nerede?

Ancak çatışma ve barışın dili yalnızca milliyetçilikle kurulmaz. Cinsiyetçilik de savaşın nasıl anlatılacağını belirleyen en güçlü yapılardan biridir.

Savaşların geleneksel anlatısı çoğu zaman erkeklerin etrafında şekillenir. Liderler, generaller, komutanlar, silahlı örgüt temsilcileri ve erkek siyasetçiler konuşur. Kadınlar ise çoğu zaman bu hikâyenin içinde görünür: Anne olarak, eş olarak, dul olarak, yas tutan biri olarak ya da şiddetin mağduru olarak.

Kadınlar bu sürecin yalnızca sonuçlarına katlanan kişiler değil, aynı zamanda direnen, örgütlenen ve barış için mücadele eden politik özneleridir.

Liberya bunun güçlü örneklerinden biridir.

2003 yılında, yıllardır devam eden iç savaşın ortasında Müslüman ve Hristiyan kadınlar, etnik ve dinî ayrımları aşarak ortak bir barış hareketi oluşturdu. Binlerce kadın kamusal eylemler düzenledi, savaşa karşı kitlesel mobilizasyon gerçekleştirdi ve müzakere sürecinin ilerlemesi için siyasi aktörler üzerinde baskı kurdu.

Aynı kadınlar savaşa karşı siyasi bir hareket örgütlediğinde bile, hikâye sıklıkla “annelerin barış çağrısı” ya da “kadınların duygusal direnişi” olarak anlatılabiliyor.

2014 yılında müzakereler kapsamında kurulan Toplumsal Cinsiyet Alt Komisyonu, barış görüşmelerinde toplumsal cinsiyet perspektifini sistematik biçimde ele alan dünyadaki dikkat çekici örneklerden biri oldu. Kadınların hem müzakere sürecine hem de sivil toplum içindeki örgütlenmelere katılımı, nihai anlaşmada kadınların siyasal katılımı, toprak, adalet ve çatışma bağlantılı cinsel şiddet gibi konuların daha görünür biçimde ele alınmasına katkı sundu.

Kimin Acısı Haber Oluyor?

Dünyadaki bu örnekler uzak coğrafyalara ait tarihsel hikâyeler olarak okunmamalı. Çünkü Türkiye’de de medya dili, yıllardır siyasal çatışmaların, milliyetçiliğin, militarizmin ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin taşıyıcısı olarak tartışılıyor.

Özellikle Kürt meselesi söz konusu olduğunda kullanılan dil, çoğu zaman yalnızca yaşanan bir olayı anlatmakla kalmıyor; olayın hangi çerçevede düşünülmesi gerektiğini de belirliyor. Bir insanın etnik kimliğiyle, bir halkın tamamının silahlı bir yapıyla ya da bir siyasi görüşle özdeşleştirilmesi, çatışmanın toplumsal boyutlarını görünmez hâle getiriyor.

Burada mesele yalnızca belirli bir kelimenin kullanılmaması değil. Bir haberde kimlerin konuştuğu. Kimin açıklamasının “resmî bilgi” olarak kabul edildiği. Kimin sözünün ise “iddia”, “propaganda” ya da “tepki” olarak sunulduğu. Medyadaki milliyetçi refleks, çoğu zaman tam da bu hiyerarşide ortaya çıkıyor.

Bu görünmezleştirme ve hiyerarşik temsil biçimi, Alevilerin medyadaki görünürlüğünde de kendisini gösteriyor.

Alevilik, çoğu zaman kendi inanç sistemi ve toplumsal talepleri üzerinden değil, ya folklorik bir “kültürel zenginlik” olarak ya da yalnızca saldırı, ayrımcılık ve katliamların yaşandığı dönemlerde haber konusu olarak görünür hâle geliyor. Her iki yaklaşım da Alevilerin kendi sözünü, siyasal taleplerini ve gündelik yaşamını geri plana itiyor.

Kadınlara yönelik habercilikte de benzer bir sorunla karşılaşyoruz.

Kadınlar öldürüldüğünde, şiddete uğradığında ya da ağır bir saldırının mağduru olduğunda haberin merkezine yerleşiyor. Ancak kadınların siyasal mücadelesi, sendikal faaliyeti, örgütlenmesi ve toplumsal değişime yaptığı müdahale aynı ölçüde görünür olmayabiliyor. Böylece kadınların hikâyesi yine erkek şiddetinin çevresinde kuruluyor. Kadın konuşuyor ama çoğu zaman başına geleni anlatmak için konuşuyor. Oysa barışın dili, kadınların yalnızca kendilerine yönelik şiddeti anlatan tanıklar değil, dünyayı değiştiren politik özneler olduğunu kabul etmek zorunda.

Kim Konuşuyor?

Bir haber metninde kullanılan kelimeler kadar o haberin kaynakları da önemlidir. Aynı olay hakkında sürekli devlet yetkilileri, askerî kaynaklar ve erkek siyasetçiler konuşuyorsa; kadınlar, siviller ve farklı toplumsal kesimler yalnızca hakkında konuşulan kişiler olarak kalıyorsa, eşitsizlik devam eder. Gazetecilik, iktidarın kurduğu cümleleri daha hızlı aktarma işi değildir.

Devletlerin, orduların ve güçlü aktörlerin açıklamalarını art arda vermek tek başına hakikati ortaya çıkarmaz. Asıl mesele, iktidarın gürültüsü içerisinde kimin sesinin duyulmadığını fark edebilmektir. Bu nedenle barış gazeteciliği, “iki tarafı da vermek” gibi mekanik bir denge anlayışından daha fazlasını gerektirir.

Güçlü ile güçsüzü, silahlı aktörle sivil, devletle yurttaşı aynı terazide tartıyormuş gibi yapmak her zaman adalet üretmez. Bazen bu tür bir “denge” arayışı, mevcut güç ilişkilerini görünmez hâle getirir.

Şiddeti kim uygularsa uygulasin şiddet olarak adlandırabilen, insan hakları ihlalini failine göre değiştirmeyen ve bir ölümün ağırlığını ölenin kimliğine göre ölçmeyen bir dil kurulmalıdır. Ancak bu dönüşüm, bir haber metninde birkaç kelimeyi değiştirmekle gerçekleşmez.

Kim haber yapıyor?

Kim başlık atıyor?

Kim hangi haberi önemli buluyor?

Kimin sözü “uzman görüşü”, kimin sözü “duygusal tepki” olarak değerlendiriliyor?

Cinsiyetçilik ve milliyetçilik yalnızca kullanılan birkaç yanlış kelime değildir. Bunlar dünyayı belirli hiyerarşiler içinde görme biçimleridir. Bu hiyerarşi değişmeden kelimeleri değiştirmek sınırlı bir dönüşüm yaratabilir. Belki de bu nedenle barışın dili, hazır cevaplardan çok sorularla başlamalıdır.

Bir savaş başladığında “kim kazanacak?” sorusundan önce “kim ölüyor?” diye sorabilen bir dil.

Bir devlet “güvenlik” dediğinde, “kimin güvenliği?” diye sorabilen bir dil.

Bir halk hakkında hüküm verildiğinde, o halkın içindeki farklı sesleri duyabilen bir dil.

Barış bazen yeni kelimeler bulmakla değil, yıllardır sorgulanmadan kullanılan kelimelere yeniden bakmakla başlar.

Çünkü kelimeler dünyayı yalnızca anlatmaz. Kelimeler, dünyayı kurar.

Entelektüelin İşlevi ve Eleştirel Yaklaşımın İmkânı[i]

Ruşen Seydaoğlu-30 Ağustos 2026

Her halükârda, siyasal üretilere dair eleştirel yaklaşımlar geliştirmek çok zor. Çünkü egemenlerin savaş-barış koşulları fark etmeksizin bitmeyen saldırı politikaları söz konusu. Ötekilerin tarihini araştırmak ya da bu tarihe referans vermek bile yasak. Pozitivizm açısından bu referansların güvenli olmadığı bilgisi ve kabulü son derece yerleşik. Ötekilerin dili bilimin, siyasetin dili olabilecek kadar yeterli sayılmıyor. Cumhuriyetin devrim anlayışı ortak yaşamı, ilerlemeciliğini tekliğe dayandırdığından kendi gibi yaşamak bir tarafa geçinmek, giyinmek, yemek bile imkânsız kınıyor

“Aynılığın eleştirel olmayan yeniden üretimine direnmek”[ii] için...

Direnışçilerin bin yıllara dayanan deneyimleri, direnişleri irdeleyen araştırmalar ve tüm bunların insanların bireysel yaşamlarına yansımaları artık sorunların ne olduğunu belirlemekte pek de zorlanmadığımız bir zemin oluşturdu. Ama bu zeminde, bir şekilde, çoklu tahakküm politikalarının neyi hedeflediği konusunda, tespitlerden ibaret pratiklerin de yansımaları görülmeye başladı. Günlük haberlerden Anayasal-yasal değişiklik tartışmalarına, uluslararası diplomatik görüşmelere kadar hemen her bilgi saniyeler içinde erişilebilir oldu. Ne kendilerini ne de verdikleri bilgileri denetleyebildiğimiz kişilerin, hangi ara konu hakkında düşünüp, meseleyi sindirip üzerine tespitler yapacak kıvama geldiğinin anlaşılmasızlığında ekranlar kaydırılmaya devam etti, ediyor.

Ama direniş kültürünün kalıcılığı ve sonuç alabilir olması; boşlukta asılı kalan tespitlere değil direnişe gerekçe olan sorunları tarihsel olarak ele alabilmeye, direnişin geçmişte ve

bugün hangi yöntemlerle yaşama yansıtıldığını görebilmeye ve bugünün performanslarına eleştirel yaklaşabilmeye dayanıyor. Direniş kültürü, kültürün yeniden inşasını hedefleyen boyutuyla ise **“yapısallığı, yapının maddi, somut çerçevesi; anlamı ise bu maddi, somut çerçevenin içeriği, hareket ettiren, duygulu ve düşünceli kılan yasası”**^[iii] anlamına kavuşturmaya çalışıyor. Bu anlam, mekanizmaları yani kurumları, kuruluşları, yapılan işleri ve bunlara yüklediğimiz anlamı sürekli sorgulayan, canlı tutan eleştirel yaklaşımlarla zenginleşebiliyor. Toplumsal kendilik ve direniş kültürü arasındaki tutarlılık biraz da bunlar arasındaki eleştirel ilişkinin canlılığından besleniyor.

Malumunuz, ötekiler; ancak direndiği kadar varlığını koruyabiliyor. Yapısallık ve anlam eşgüdümlü yürütülmediğinde ise denge bozuluyor. Böylelikle ya sadece tespitlerle dolu mezarlıklar ya da arka planı son derece zayıf performanslar açığa çıkıyor; ne için, nasıl bir yaşam için, hangi sistem için direndiğimiz bulanıklaşmaya başlıyor. Bu dengesizlik belki de en fazla duygu ve anlam dünyasını aşındırıyor. Duygusuna katılmadığımız mekanik belirlemeler ya da inançla, felsefeyle ve bilimle anlam dünyamıza geçiremediğimiz bir yerlerde “bulunma” halleri, direnişlerin hem niteliğini hem de niceliğini etkiliyor. Tam da bu sebeple; direnişin gerekçesi konfor alanından çıkmaya, tekinsiz, rahatsız ve bir miktar da **“üzgün olmaktansa öfkeli”** hissederek eylemeye yettiğinde dönüştürme ivmesi kazanıyor.

Her halükârda, siyasal üretimlere dair eleştirel yaklaşımlar geliştirmek çok zor. Çünkü egemenlerin savaş-barış koşulları fark etmeksizin bitmeyen saldırı politikaları söz konusu. Ötekilerin tarihini araştırmak ya da bu tarihe referans vermek bile yasak. Pozitivizm açısından bu referansların güvenli olmadığı bilgisi ve kabulü son derece yerleşik. Ötekilerin dili bilimin, siyasetin dili olabilecek kadar yeterli sayılmıyor. Cumhuriyetin devrim anlayışı ortak yaşamı, ilerlemeciliğini tekliğe dayandırdığından kendi gibi yaşamak bir tarafa geçinmek, giyinmek, yemek bile imkânsız kılınıyor.

Bu halde, eleştirel yaklaşımlar geliştirmenin zorluğu çok boyutlu başka bir gerçeklik açığa çıkarıyor. Bir tarafta yok edilme kısılcına rağmen şarkılarıyla, oyunları, masallarıyla, enstrümanlarıyla sanat üreterek direnenlerin, ulusal kıyafet dikmekten ya da giymekten vazgeçmeyenlerin, deq dövenlerin, kendi dilinden ya da kimliğinden taviz vermeden yazanların, konuşanların yani siyaset üretenlerin hayatta durdukları yeri savunmasını ve onların(bizlerin) dışındakilerce de savunulmasını gerektiriyor.

Bu gerçeklikler, doğal olarak içinde birçok kırılmalı da barındırıyor. Çünkü “dostluk” ya da “ortak mücadele” prensipleri hem öznenin kendi olma mücadelesini desteklemeyi hem de başka bir öteki olarak diğerrinin özgürleşme serüvenini kendi özgürleşme serüveninin ayrılmaz bir parçası kılmayı gerektiriyor. Ama bunu yaparken üstten olmayan, egemenleşmeyen tutumla.

Hangi kimlikten ya da politik performanstan olursa olsun bunca saldırı yüzünden zaten kırılmalı olan grupları, “içeriden” gelen eleştirilerle daha fazla kırılmalılaştırma ihtimali oldukça yüksek. Aynı oranda doğruyu kendi meşrebince söyleyenleri “dışarıda” görerek karşı duvarlar oluşturma ihtimali de var. Bu ihtimalin-kaygıların sürükleyebileceği liberal eğilimlere düşmek ya da sessizliği tercih etmek ise oldukça tehlikeli. Tehlikeye bir de içeriden verilen çabanın pozitifizmden etkilenmiş, liberalizme kapılmış olma ihtimali; “dışarıdan” gelen çabanın egemen ulustan, kimlikten olma haliyle kendini merkeze alma eğiliminden bir bütün kurtulmuş olmama ihtimali eklendiğinde işler daha fazla karmaşılaşıyor. Derken Freire’in **“fanatizmle beslenen sekterlik, her zaman hadım edicidir. Eleştirel bir ruhla beslenen radikalleşme ise daima yaratıcıdır.”** sözleri eleştirel-özeleştirel yaklaşımın yöntemine dair ilaç niyetine çıkıyor, karşımıza.

Buralarda bir yerde ise entelektüelin işlevi devreye giriyor. Kimdir entelektüel? Foucault açısından siyasi anlamda entelektüel bilgisini, uzmanlığını ve hakikatle ilişkisini siyasi mücadele alanında kullanan kişidir.[iv] Öcalan entelektüeli, çabalarıyla, bilgi ve bilim çalışmalarıyla ahlaki politik toplum karşıtı olan mevcut gidişatı durdurması gereken, direnişçi sıfatını edinerek bilimi direnişe dönüştüren insan olarak açıklıyor.[v] Fanon ise **“...fakat eleştirel bir değerlendirme ortaya koyarken yapmamız gereken de budur zaten: ileri gitmek.”**[vi] diyerek entelektüeli kendisine çizilen sınırları aşmaya cüret eden ve aşabilen olarak ele alıyor.

Tüm bunlarla beraber, entelektüelin tarihsel yolculuğunda şuna da rastlıyoruz; entelektüel her zaman bilginin, hakikatin peşinde, mücadelesinde olmamıştır ya da sadece tahakküm odakları eliyle kandırılarak yolundan saptırılan, edilgen bir varlık da değildir. Kadın ve bilgi arasındaki ilişki koparılıp erkek egemen sistemin inşasına girişildiği zamanlardan bugüne, dünyanın çoklu kriz içinde tutulduğu halin entelektüelin iş birliğinde gerçekleştirildiğini de görmek gerekir. Tekellerin, ayrıcalıklı grupların, savaş konseptinin yani ulus devlet hegemonyasının en büyük sermayesi entelektüeller olmuştur. Bağımsızlık, objektiflik gibi konfor alanları için sermaye ve iktidar tekellerine bağlandıkça ahlaki ve politik toplumun yok edilmesine varana dek hedef haline

getirilmesinde pay sahibidir. Dini, felsefi, bilimsel bilgisiyle(!) kadınların kırımdan geçirilmesinin, doğanın sonsuz sömürülebileceğinin, farklılıkların çoğunluk içinde eritilerek asimile edilmesi gerektiğinin, köleliğin olağanlaştırılmasının vaazları entelektüellerin sesiyle topluma iletilmiştir.

Bu durumda entelektüelden beklentimiz aslında nedir? Konfor alanından çıkarsa, tekinsiz, rahatsız ve bir miktar da “üzgün olmaktansa öfkeli” hissetse başlangıç için yeter, bize. Haksızlıkla karşı karşıya kaldığında direnen herkes gibi... Çünkü entelektüelin siyasi işlevi dediğimiz mefhum, direnişi bugüne kadar getiren, konfor alanlarını alt üst eden cesaretin yolunda kendini gösterebilir, gösteriyor da. Guy Debord, Gösteri Toplumu’nda **“bilgi ve eylemin kaynaşmasını, bizzat tarihsel mücadelenin içinde gerçekleştirmek gerekir, öyle ki bu terimlerin her biri diğerinin hakikatinin güvencesi olmalıdır.”[vii]** diyerek entelektüelin de üzerine alınması gereken bir öğüt verir. Direniş kültürünün bunun farkına varmış entelektüelleri de kendini masa başı araştırmalarla sınırlandırmayan, bilgiye asıl sahibi olan toplumla buluşarak ulaşan, bildiğini eyleme dönüştürmedikçe içi içini yiyen, şüphesiz korkan ama korktuğu halde yola devam etmekten geri durmayan, deli çıktı çıkacaklardan oluşur.

Bu haliyle direniş, entelektüelin tanımını, anlamını, yöntemini yeniden inşa etti, ediyor da. Yani entelektüel, bir grup toplumdansayımsız değildir, direnenlerin tamamı entelektüel oldukça direniş kazanımları kalıcılaşır, buna inanmak ve inandığına göre yaşamakta olabilir marifet. Toplum içinde hem tahakküm odaklarının hem de direniş mekanizmalarının cesurca eleştirilebilmesini, bunlar karşısında, yanında ya da 3. bir konumda tutum alınmasını ve bunları performanslarıyla dönüştürmekten geri durmayan öznelliği ve ahlaki ilişkiselliği yaratmayı kapsıyor diyebiliriz. Böylesi anları ve alanları kollamak da marifete dahil sayılıyor.

Entelektüel, değişen eylem biçimleri, taktikleri ve bu niteliklerin etkilediği niceliksel durumu görerek ama bununla kendini boğmadan; yöntemleri aşınmış olsa da hâlâ devam eden direnişe ve direnişin tarihsel-toplumsal kazanımlarına odaklanarak, **“niceliksel çoklukları niteliksel bir güce kavuşturmayı hedeflemelidir”[viii]**. Zaten ancak bu odağı daha fazla düşünerek, tartışarak, tartışarak direnişin entelektüeli olabiliyor. Çünkü **“Onur sahibi sıradan bir entelektüel, krizin asıl olarak zihniyet alanındaki tıkanmayla ilgili olduğunu kavramakta zorluk çekmiyor.”[ix]**

Sonuç olarak; bu metnin Kürt özgürlük hareketi tarafından yaratılan referansları 20 yılı aşkın bir geçmişe dayansa da yine bu metin birkaç yıl önce inkâr ve imha en sert haliyle devam ederken yazılmış olsa da bugün içinden geçtiğimiz Barış ve Demokratik Toplumun İnşası süreci için de oldukça geçerli bir iddiayı taşıyor. Kendini devletin aklının ve temsillerinin salt yanında ya da karşısında konumlandırmadan ama sessizliği de seçmeden, halkların hakikatini görerek, bu hakikati güçlendirmek, geliştirmek için doğruyu söylemekten vazgeçmeyerek entelektüel olunabiliyor.

Parrhesia kendine bakıp, topluma bakıp gördüğünü yüksek sesle söylemekle başlıyor. Sözün tartısı, hakikati hayat yapmaya girişmiş kişinin kendini-içinde olduğu toplumu ne kadar bildiğinden, bildiği doğruyu cesaretle bir ödev gibi savunmasından, gerçekleştirmesinden geçiyor. Kendine göre dokunulmazlıklar yaratmaktan değil, küsüp oyunu bırakmaktan değil, uzlaşmaktan değil, karşıdakine göre şekil almaktan değil. Çünkü topluma çağrısı yapılan doğrunun, söyleyenle arasındaki bağ söz-eylem bütünlüğüyle yeniden kurulmadıkça; kendisinden gizlenen de varsa onu açığa çıkarmak için çabalamadıkça; statüleri, korunması altında olduğu grupları, malı, mülkü hatta dostu kaybetmeyi göze almadıkça parrhesiastes olunmuyor.

Son Not:

[i] Bu yazının ilk versiyonu 20 Aralık 2023'te Yeni Yaşam Gazetesi'nde yayınlanmıştır. Okuduğunuz versiyon yazar tarafından Jin Dergi için yeniden gözden geçirilmiş halidir.

[ii] Rosi Braidotti, Kadın-Oluş Cinsel Farkı Yeniden Düşünmek, İstanbul: Otonom Yayıncılık, syf. 53

[iii] Abdullah Öcalan, *Demokratik Uygarlık Çözümü -V- Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü Kültürel Soykırım Kısacasında Kürtleri Savunmak*, İstanbul: Amara Basım Yayıncılık, syf. 27

[iv] Paulo Freire, *Ezilenlerin Pedagojisi*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, syf. 20

[v] Michel Foucault, *Entelektüelin Siyasi İşlevi*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, syf. 13

[vi] Abdullah Öcalan, *Demokratik Uygarlık Çözümü -III- Özgürlük Sosyolojisi Tekrar Özgürlük Ütopyalarıyla Yaşama Çağı*, İstanbul: Amara Basım Yayıncılık, syf. 289-310

[vii] Frantz Fanon, *Siyah Deri Beyaz Maskeler*, İstanbul: Encore Yayınları, syf 87.

[viii] Bkz. V. sonnot

[ix] Bkz. V. sonnot

Bariş Konuşulurken Kürtler Ana Dilinden Vazgeçer mi?

şükran Demir-30 Ağustos 2026

Uzun yıllar boyunca Kürtlerin birçok talebine karşı asimilasyoncu politikalar devreye sokulmuş; buna karşılık Kürtlerin dil, kültür, kimlik ve siyasi hak talepleri ortadan kalkmamış, aksine daha görünür hale gelmiştir. Bugün de Kürtlerin talepleri sembolik kültürel haklarla sınırlı değildir. Kürtler coğrafyalarında var olmak, özgürce yaşayabilmek, dillerini eğitimde, sağlıkta, yerel yönetimlerde, Meclis'te, sokakta ve evde kullanabilmek istemektedir

Kendini özgürce ifade edebilmek; konuşurken kaygılanmamak, yargılanma ya da anlaşılmama korkusu yaşamamak, kamusal alan başta olmak üzere yaşamın her alanında kendi diliyle var olabilmek temel bir hak meselesidir. Bir ocuğun okul yolunda kendisini güvende hissedebilmesi, bir hastanın sağlık hizmeti alırken kendisini eksiksiz biçimde ifade edebilmesi, bir yolcunun can güvenliğine ilişkin bilgilere anlayabildiği bir dilde erişebilmesi ya da bir yurttaşın postanede, bankada, kaymakamlıkta ve belediyede kendi diliyle karşılık bulabilmesi, eşit yurttaşlığın gündelik yaşam içerisindeki somut karşılıklarıdır. Ve bunların sorunsuzca uygulanabilmesinin yegane yolu da dilin tanınarak her alana taşınmasına olanak sağlamak, yol açmaktır.

Bu nedenle Kürtlerin anadili başta olmak üzere dilsel, kültürel ve siyasi haklarına ilişkin taleplerini, yalnızca belirli bir dönemin siyasi tartışmaları üzerinden ele almak mümkün değildir. Bu talepler, yüz yılı aşan tarihsel bir deneyim, inkâr, asimilasyon ve dışlanma politikalarıyla birlikte değerlendirilmelidir. Kürtçenin kamusal alanda yasaklanması, Kürtçe konuşanların cezalandırılması, zorunlu g, köy boşaltmaları, sürgünler ve ağır

hak ihlalleri, Kürt meselesinin tarihsel arka planının önemli unsurlarıdır. Bütün bu yaşatılanların devlet tarafından meşrulaştırılmasının yolu da yasal düzende tekçiliğin savunuluyor olmasıydı.

Dolayısıyla Kürtlerin geçmişte geliştirdiği itirazları ve bugün dile getirdiği hak taleplerini, bu tarihsel bağlamdan bağımsız düşünmek mümkün değildir. Dil, kültür, toprakla kurulan ilişki ve yaşam hakkı, bu mücadelenin birbirinden ayrı olmayan bileşenleridir. Bugün Kürtlere kendi dillerini yalnızca evde ya da özel yaşamlarında kullanabileceklerini söylemek; kamusal alanı, eğitimi, yerel yönetimleri ve diğer alanları tek dilli bir anlayışla sınırlandırmak, geçmişte uygulanan asimilasyon politikalarının farklı biçimlerde sürdürülmesi anlamına gelecektir. Barış için bugün atılan her adım ve barıştan beklenen her ses bu değişimin habercisi olarak takip edilmekte. Kürtlerin, cumhuriyetin başından bugüne uğruna mücadele ettiği barış; dil özgürlüğüne, dil statüsüne, toprağında özgürce yaşamaya, yaşam alanının tasarrufunu kendince belirlemesine tekabül eder; kadın özgürlüğüne, ekolojik bir yaşama, doğanın özgürlüğüne yani kısacası gerçek bir demokrasiye tekabül eder.

Bu noktada demokratik entegrasyon kavramının nasıl anlaşılması gerektiği önem taşımaktadır. Demokratik entegrasyon, farklı kimliklerin hâkim kimlik içerisinde erimesi, görünmezleşmesi ya da kendi özgünlüklerinden vazgeçmesi anlamına gelmemektedir. Aksine, farklı kimliklerin kendi dilleri, kültürleri ve toplumsal varlıklarıyla kamusal hayata eşit biçimde katılabildiği bir siyasal ve toplumsal düzeni ifade etmektedir. Kürdün Kürt olduğu, Ermeni'nin Ermeni Olduğu, Alevi'nin Alevi olduğu, Roman'ın Roman olduğu gerçek bir demokratik zemin...

Dolayısıyla Demokratik entegrasyon, tek taraflı bir uyum süreci olarak değil, devletin ve kamusal kurumların da toplumun çoğul yapısına göre dönüşmesi olarak ele alınmalıdır. Demokratik bir toplum açısından esas mesele, farklı kimliklerin mevcut yapıya ne ölçüde uyum sağlayacağı değil, mevcut yapının farklı kimlikleri ne ölçüde kapsayabildiğidir. Bu bağlamda güçlü yerel yönetimler, çokdilli kamusal hizmetler, anadilinde eğitim, kültürel kurumların desteklenmesi ve toplumsal yaşamın farklı alanlarında kimliklerin kendi özgünlüklerini koruyabilmesi demokratik entegrasyonun temel unsurları arasında değerlendirilmelidir. Bunun için Kürtler değil 50 yıl daha, 5 saat bile mücadele etmek zorunda bırakılmadan bu zemin tanınmalı ve uygun adımlar atılmalıdır.

Eğitim alanı ise bu tartışmanın merkezinde yer almaktadır. Cumhuriyet tarihi boyunca eğitim sistemi; yurttaşlık anlayışının, ulusal kimliğin ve makbul yurttaş modelinin üretildiği temel kurumlardan biri olmuştur. Özellikle Kürt çocuklarının eğitim deneyimleri, dil politikalarıyla doğrudan ilişkili biçimde şekillenmiştir. Ve bu sistemin içine yerleştirilmiş cinsiyetçilik, milliyetçilik, militarizm her geçen gün toplumun bütün yaşam alanlarına sirayet etmiş ve sağlıklı olmayan bir toplum yapısı oluşturmuştur.

Bugün Munzur Üniversitesi başta olmak üzere birçok üniversitenin özellikle kız öğrenciler için cehenneme dönüşmesi yüz yıllık süreçte kurulan sistemden bağımsız değerlendirilemez, Gülistan Doku davasında hemen her devlet kurumundan en az bir kişinin bu davada isminin geçmesi kurulan zeminin nasıl çürük olduğunun örneğidir. Bir kız öğrencinin öldürülmesinde bu kadar büyük ilişkilendirmeler, susmalar, yardımlaşmalar, sistemin kendi içinde kötülükte ne kadar işbirlikçi olduğunu ve bunun çıkar ilişkileri, özel savaş politikaları, erkek devlet şiddeti özelinde eğitim sisteminin ne büyük açıklarının olduğu göstergesidir. Gülistan, Rojin, Rojwelat, Ayşe ve daha nice kız öğrencinin neredeyse aynı yöntemlerle, yaklaşımlar ve ilişkilendirmelerle katledilmiş olması eğitim sisteminin, eğitim kurumlarının en dipten yeniden düşünülmesi gerektiğinin en somut örneklerindendir. Onun için Kürtlerin aynı müfredat ve yaklaşımla devam etmesi yönünde değil, kadın özgürlükçü, eşitlikçi, çok dilli bir eğitim sistemi talebi var ve bu görülmelidir. Mevcut sisteme Kürtçe yerleştirilse bile aynı sonuçlar alınacaktır. Anadilinde, özel savaş politikalarından arındırılmış, iyi bir müfredat ve sosyal bir eğitim...

Sıdika Avar örneğinde somutlaşan ve bugün de devam ettirilen eğitim anlayışının, askeri ve güvenlikçi politikalarla iç içe geçmiş uygulamaların, Kürtçe konuşan çocuklara yönelik cezalandırmaların ve yatılı okul sisteminin tarihsel sonuçları bugün hâlâ tartışılmaktadır. Bu nedenle kalıcı bir barıştan söz edilecekse, eğitim sisteminin bu tarihsel mirasıyla da yüzleşmesi ve talep edilenler doğrultusunda yeniden kurulması gerekmektedir.

Irkçılığı, militarizmi ve cinsiyetçiliği yeniden üretmeyen; aksine çoğulculuğu, toplumsal cinsiyet eşitliğini ve demokratik katılımı esas alan bir eğitim modeli, yalnızca Kürtler açısından değil, bu ülkede yaşayan herkes açısından gereklidir. Milliyetçiliğin, militarizmin ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin eğitim yoluyla yeniden üretildiği bir sistemin toplumsal barışı güçlendirmesi mümkün değildir.

Bir halk açısından dilin neden bu kadar önemli olduğunu ayrıca uzun uzun açıklamak gerekmiyor. Anadili; hafızası, ailesi, kültürü, toplumsal ilişkileri ve dünyayı

anlamlandırma biçimiyle kurduğu ilişkinin temel unsurlarından biridir. Anadilin kamusal yaşamdan dışlanması, kişinin toplumsal ve siyasal yaşamın dışında kalması da demektir. Kaldı ki aynı imkanlara sahip olmakla da ilişkilidir bu, sonuçta sayının bir önemi olmadan anadilinde eğitim hakkı talebi varsa bunun tanınması dışında bir seçenek de olmamalıdır. Kürtlerin ve diğer halkların taleplerini gören ve karşılana demokratik bir devlete dönüşme zorunluluğu çok açıktır. Bunun için bu süreçte doğru bir yüzleşme için insanların neden böyle bir mücadeleyi çözüm yolu olarak gördüğünü ortaya çıkaran tarihsel, siyasal ve toplumsal koşulların da ele alınması gerekir. PKK'nin ortaya çıkışını tarihsel bir neden-sonuç ilişkisi içerisinde değerlendirmek, hangi koşullarda ortaya çıktığını ve hangi toplumsal talepler üzerinden gücünü aldığını tartışabilmek, gelecekte daha kalıcı bir barışın nasıl inşa edilebileceğine ilişkin önemli bir zemindir.

Uzun yıllar boyunca Kürtlerin birçok talebine karşı asimilasyoncu politikalar devreye sokulmuş; buna karşılık Kürtlerin dil, kültür, kimlik ve siyasal hak talepleri ortadan kalkmamış, aksine daha görünür hale gelmiştir. Bugün de Kürtlerin talepleri sembolik kültürel haklarla sınırlı değildir. Kürtler coğrafyalarında var olmak, özgürce yaşayabilmek, dillerini eğitimde, sağlıkta, yerel yönetimlerde, Meclis'te, sokakta ve evde kullanabilmek istemektedir.

2014 yılında Gever, Cizre ve Bağlar'da Kürtçe eğitim vermek amacıyla açılan üç pilot okulun aynı gün güvenlik güçlerinin müdahalesiyle karşı karşıya kalması, anadilinde eğitim hakkına yönelik yaklaşımın somut örneklerinden biri olmuştur.[1] Bugün barış ve demokratikleşme tartışmaları yürütülürken benzer bir yaklaşımın sürdürülüp sürdürülmeyeceği temel meselelerden biridir.

Çünkü anadili ve anadilinde eğitim hakkı, herhangi bir halk açısından vazgeçilebilir ya da tali bir talep olarak değerlendirilemez. Kürtlerin tarihsel deneyimi de bunun açık göstergelerinden biridir. Kürtçe uzun dönemler boyunca kamusal alanda sınırlandırılmış, Kürtçe konuşmaya yönelik cezalandırmalar uygulanmış ve dil hakkı daha geniş siyasal ve toplumsal çatışmaların merkezinde yer almıştır. Buna rağmen Kürtçe varlığını sürdürmüş ve anadilinde eğitim talebi ortadan kalkmamıştır.

Anadil hakkının önemi eğitim alanıyla da sınırlı değildir. Bir kişinin hastanede sağlık hizmetine erişebilmesi, belediyede başvurusunu yapabilmesi, hukuki haklarını anlayabilmesi ya da kamusal hizmetlerden yararlanabilmesi için kendisini ifade edebildiği bir dilde hizmet alması önemlidir. Dilsel erişilebilirliğin bulunmadığı

durumlarda, biçimsel olarak herkese açık olan bir kamusal hizmet fiilen herkes açısından eşit derecede erişilebilir olmayabilir.

İstanbul bunun önemli örneklerinden biridir. Milyonlarca Kürdün yaşadığı bir kentte Kürtçenin kamusal hizmetlerde son derece sınırlı biçimde kullanılması, eşit hizmete erişim açısından tartışılması gereken bir durumdur. Kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmalarının İstanbul'daki 39 ilçe belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi üzerinden incelendiği çalışmada, yalnızca iki ilçe belediyesi ile İBB'nin Kürtçe destek sunduğunun tespit edilmesi, dil meselesinin kadınların temel hizmetlere erişimi bakımından da ne kadar hayati olduğunu göstermektedir.[2] Ve bu alanlarda Kürtçe dilde istihdamın yeterli olması yine anadilinde eğitim olanağının imkanıyla mümkündür.

Sonuç olarak kalıcı barış ancak farklı kimliklerin varlıklarını koruyarak ortak bir siyasal ve toplumsal yaşam kurabildiği koşullarda mümkündür. Bu nedenle Kürtçe ve anadilinde eğitim meselesi, barış sürecinin tali bir başlığı değil; eşit yurttaşlık, demokratik entegrasyon ve toplumsal barışın temel sınavlarından biri olarak ele alınmalıdır.

Son Not:

[1] <https://adaletiyilestirir.org/wp-content/uploads/2026/02/O%CC%88zgu%CC%88r-Okullar-tu%CC%88rkc%CC%A7e-Mizampaj.pdf>

[2] <https://www.kadinzamani.org/tr/istanbul-yerel-yonetim-siddetle-mucadele-anadil-2025-2026>

[3] https://hakikatadalethafiza.org/sites/default/files/2024-05/S%CC%A7iddet%20ve%20Asimilasyon%20Arac%C4%B1%20Olarak%20YI%CC%87BO_S%CC%A7u%CC%88kran%20Demir%2C%20O%CC%88zgu%CC%88r%20U%CC%88nal_Ocak%202024.pdf

Bariş Cezaevlerinden, Dilden ve Kimlikten Başlar- Bariş Annesi

Jin Dergi Ekibi (Röportaj)-30 Ağustos 2026

Daha iyi bir bariş için Kürtlerin haklarının verilmesi lazım. Kimliklerinin, dillerinin tanınması lazım. Bundan daha güzel ne olabilir ki?

Bariş Annesi Zeynep Calıhan ile bariş, bugünkü sürece dair beklentilerini ve kalıcı bir barişin hangi adımlarla mümkün olabileceğini konuştuk. Calıhan, yıllardır sürdürdüğü mücadele deneyiminden yola çıkarak annelerin barişin inşasındaki rolünü, cezaevlerinden anadil hakkına uzanan taleplerini ve savaşın kadınların hayatında bıraktığı izleri anlattı.

Öncelikle biraz kendinizden bahsedebilir misiniz? Bariş Anneleriyle yolunuz nasıl kesişti?

Benim çocuklarım cezaevindeydi. 2019’da Gebze’de çocuklarımız açlık grevine, ölüm orucuna girmişlerdi. Sultan Ana beni aradı. “Zeynep, bizim çocuklar ölüyor. Buraya gel, kuruma gel, konuşalım,” dedi. Ben o zaman kuruma gidemiyordum. “Eve gelin,” dedim. Geldi. “Biz ne yapacağız?” diye konuştuk. “Çocuklar ölüyor, biz uyuyoruz,” dedi. Ben de, “Evet ana, biliyorum ama ne yapalım?” dedim.

“Kurumlarla görüşelim, partiyle görüşelim, TUHAD’la görüşelim, bir şeyler yapalım,” dedi. Ben de, “Tamam,” dedim. Gittik, kurumlarla görüştük. “Biz Gebze’de bir eylem başlatacağız,” dedik. O zaman artık durma sırası değildi. İki tane şehidimiz olmuştu. Biri yurt dışından geldi, biri de Gebze’dendi. Ben de, “Bu durma sırası değil, bir şey yapmamız gerekiyor,” dedim.

Sonra Gebze'ye gittik. "Biz böyle bir şey yapacağız, siz ne dersiniz?" dedik. "Biz varız," dediler. Gerçekten de ölüm orucu bitene kadar, yaklaşık altı ay boyunca bizimle birlikte oldular. İstanbul'dan da geldiler, her yerden geldiler. Ama Gebze halkı bizi hiçbir zaman yalnız bırakmadı. Arabalarıyla götürdüler. Nerede durduysak orada oturduk, eylem yaptık.

Barış Annelerini gördüğümde de, "Ben de gelebilir miyim sizin yanınıza?" dedim. "Tabii ki gelebilirsin," dediler. "Ama ben tutuklu ailesiyim, beni kabul eder misiniz?" diye sordum. "Tabii ki. Buraya her değer ailesi, her anne gelebilir," dediler. Ben de böylece gittim.

Sonra İzmir'deki kızıma, "Annem, ben böyle böyle bir şey yaptım, doğru mu?" dedim. "Anne, çok doğru yapmışsın, çok güzel," dedi. Gebze'deki kızıma da söyledim. O da çok mutlu oldu. Çocuklarımla hepsi mutlu oldular. "Anne, nereden aklına geldi?" dediler. Ben de, "Bilmem, öyle geldi. Annelere söyledim, onlar da kabul etti ve ben de geldim," dedim. Hâlâ devam ediyorum.

Bir araya gelmek çok güzel hissettiriyor. Bir araya gelip bir şeyler yaparsak daha iyi oluyor. Barış için konuştuğumuzda daha mutlu oluyoruz. Annelerin gözyaşı akmazsa daha da mutlu oluruz.

Kürt meselesi ve çatışmalar sizin hayatınızı nasıl etkiledi? Mücadeleyle ilişkiniz ne zaman başladı?

Çocuklarım tutsak olmadan önce de ben bu mücadelenin içindeydim. 1994'ten beri bu mücadelenin içindeyim. Eşim gidiyordu. Ben, "Sen nereye gidiyorsun?" diyordum ama bana söylemiyordu. Sonra, "Ben de gideceğim," dedim. Beni partiye götürdü.

O zaman, Allah rahmet eylesin, Şêxo diye bir arkadaşımız vardı. Aleviydi. Çok değerli bir arkadaştı, gerçekten çok değerliydi. Eşim beni onun yanına götürdü. Ben "Şêxo abi," dedim. O da, "Abi deme; bana yoldaş de, heval de, arkadaş de," dedi.

Oraya gittiğimde, "Bir kere gidersen çıkamazsın," dediler. Ben de, "Olsun, zaten çıkmama gerek yok," dedim. Gerçekten de gittim ve bir daha çıkmadım. Hâlâ devam ediyorum.

Çocuklarım o zaman çok küçüktü. Biri sekiz yaşındaydı, biri yedi yaşındaydı. Ama biz her yere beraber gidiyorduk. Flamalarımız evdeydi, sopalarımız evdeydi. Alıp götürüyor, eylemlere birlikte katılıyorduk. Ben çocuklarımsız hiçbir yere gitmedim. Hiçbir zaman çocuklarımsız bir yere gitmedim. Bu mücadeleyi hep birlikte yürüttük.

Bugün içinde bulunduğumuz sürecin gerçekten barışa dönüşebilmesi için sizce hangi adımların atılması gerekiyor?

Eğer barış geldiyse ya da gelecekse önce cezaevlerine gelsin. Cezaevindeki hasta tutsaklar bırakılsın. Önce oraya gelsin ki biz de inanalım.

Bir yıldır, bir buçuk yıldır gözyaşları akıyor. Biz bundan çok mutluyuz. Ama eğer bir adım atılmışsa, önce cezaevlerindeki ağır hasta tutsakların bırakılması lazım. Kendi ihtiyaçlarını karşılayamayan çok insan var. Bir değil, iki değil, üç değil; binlerce ağır hasta tutsak var. Önce onları bıraksınlar. Yasa ondan sonra başlasın. Önce o çocukları bıraksınlar, yasa bile beklemeyen.

Bir anne olarak annelerin gözyaşının akmamasını istiyorum. Hiçbir ayırım yapmıyorum; Kürt ya da Türk, benim için fark etmez. Bir annenin gözyaşının bir damlasına kurban olurum. Yeter ki akmasın.

Eğer barış olacaksa önce cezaevindeki çocukların, tutsakların, ağır hasta tutsakların bırakılmasını istiyorum. Yasadan önce bunlar yapılsın ki biz anneler de barışın gerçekten geleceğine, geldiğine inanalım. Barışsa oradan başlamamız gerekiyor. İlk adımı cezaevlerinden atmamız gerekiyor.

Ama bununla da bitmiyor. Daha iyi bir barış için Kürtlerin haklarının verilmesi lazım. Kimliklerinin, dillerinin tanınması lazım. Bundan daha güzel ne olabilir ki?

Ben kendi dilimi konuşamazsam ne olacak? Ben şu anda bir Türk olarak Türkçe konuşuyorum. Sen bir Kürtsün, senin de kendi dilini konuşabilmen lazım. Bu annelerin bir kısmı Türkçe bilmiyor. Kendi dillerinde okullarının olması lazım. Barış olması için okulunun olması lazım, kimliğinin olması lazım. İş yerlerinin tabelalarının kendi dilinde olabilmesi lazım. Ben bunu istiyorum.

Biz onlardan ekmek istemiyoruz, su istemiyoruz, yemek istemiyoruz, para istemiyoruz. Yeter ki bizim hakkımızı versinler. Çoluğumuzun, çocuğumuzun, eşimizin, dostumuzun hakkını versinler. Bizim istediğimiz nedir? Okuldur, dildir, kimliktir. Başka bir şey istemiyoruz.

**Barış mücadelesinde kadınların, annelerin ve toplumun rolünü nasıl görüyorsunuz?
Türkiye toplumuna nasıl bir çağrı yapmak istersiniz?**

Bence toplum şu anda barış mücadelesine çok dâhil değil. Çünkü biz anneler olarak da yeterince bir şey yapamıyoruz, sesimiz çıkmıyor. Barışın gelmesi için önce annelerin sesinin çıkması lazım. Annelerin önde olması lazım.

Gözyaşlarının akmaması için bizim anneler ve kadınlar olarak önde olmamız gerekiyor. Çünkü bu acıyı en çok anneler bilir, kadınlar bilir. Tamam, erkekler de biliyor ama anneler kadar değil. En çok anneler üzüyor, en çok anneler yıpranıyor.

Bak, iki yıldır ne asker ölüyor ne gerilla. Bu ne güzel bir şey. Bunun devam etmesi, ilerlemesi lazım. Barışın olması için bir şeylerin yapılması, bir adım atılması lazım. Güzel bir adım atılması lazım.

Türkiye toplumuna çağrım da şu: Hep birlikte olalım. “Kardeşiz” diyorlar ya; nasıl bir kardeşlik bu? Birisi çıkıyor, “Şehitlerin hakkı,” diyor. Öbür tarafta da şehitler var. Onlar şehit değil mi? Onlar da şehit. Onlara da saygım sonsuz, öbürlerine de saygım sonsuz.

Ölenlere Allah rahmet eylesin, mekânları cennet olsun. Ama artık bugüne bakalım. Şimdi birlik olalım. Hep birlikte barışı getirelim. Kürt, Türk, Alevi, Çerkez; hiç fark etmez. Hep birlikte olursak daha güzel olur. Barış daha çabuk gelir.

Bir de medyanın dili hiç doğru değil. Hepsi hep vahşetten, savaştan bahsediyor. Biraz da güzel şeylerden bahsedin ki insanlar, “Burada iyi bir şey varmış, barış gelecek,” diyebilsin.

Gerçekten barış olsa, herkesin hakları verilse çok güzel bir ülke olur. Ben çok isterim. O günü görür müyüm bilmiyorum ama inşallah çocuklarımız görür. Öyle bir barış olsa, hep birlikte olsak çok güzel olur kızım. İnsan istemez mi?

Yıllardan beri insanlar açlıktan, krizden ölüyor. Yazık, günah değil mi? Hiç kimsenin sesi çıkmıyor, kimse bir şey demiyor. Neden? Korkularından. “Bir şey söylesem beni içeri atacaklar,” diye korkuyorlar. Ama korkuyla yaşanmaz ki. Nereye kadar korkabiliriz?

Ben korkarsam benim çocuğum da korkacak, onun çocuğu da korkacak. Şimdiye kadar insanlar korkmuş, bir şey yapamamış. Bari biz bir şeyler yapalım. Bari biz barışı getirelim. Birlikte, hep beraber.

Benim bütün halka çağrım şudur: Hep birlikte olalım, barış gelsin. Ben bunu istiyorum.

Savaş kadınların ve annelerin hayatını nasıl etkiliyor? Barış geldiğinde hayatlarında neyin değişeceğini düşünüyorsunuz?

Savaş kadınları nasıl etkiliyor biliyor musun? Gece uyuyamıyorlar, sabah kalkamıyorlar. Gözleri sürekli telefonda. “Acaba bir haber mi gelecek? Acaba çocuğumuza bir şey mi oldu? Acaba bir yerde bir şey mi oldu?” diye hep korkuyla yaşıyorlar.

Ama barışta, “Oh be, barış oldu. Annelerin gözyaşı akıyor, anneler ağlamıyor, çocuklarımız ölmüyor,” diyerek kalkarsın. Akşam rahat yatarsın, sabah rahat kalkarsın. Savaşın etkileri devam etse bile barış olduğunda hayat daha güzel olur.

Barış daha güzeldir. Bak, “barış” dediğinde güzel bir şey geliyor insanın aklına. “Savaş” dediğinde ise kan ve vahşet geliyor. Savaş çok kötü bir şeydir. Bütün çocuklarımızın ölmesi demektir. Barış ise bütün çocuklarımızın yaşaması demektir. Ben bir anne olarak bunu istiyorum.

Son olarak yine barış diyorum. Barış, barış, barış. Her sözüm barış. Bir anne olarak barış olsun istiyoruz. İnşallah bu da olacak.